

De Stroomversnelling

Effecten voor productie en
werkgelegenheid

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

De Stroomversnelling

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Juni 2013

De Stroomversnelling

Effecten voor productie en
werkgelegenheid

drs. S. Hardeman
M. van Elp, MSc LLM

Inhoudsopgave	
Conclusies op hoofdlijnen	7
1 Inleiding	9
2 Vormgeving	11
2.1 Plan	11
2.2 Twee stappen	11
2.3 Aandachtspunten	12
3 Doorwerking	15
3.1 De Stroomversnelling afgezet tegen 'business as usual'	15
3.2 Arbeidsintensiteit	16
4 Effect op productie en werkgelegenheid	17

Conclusies op hoofdlijnen

“De Stroomversnelling” is een samenwerkingsovereenkomst tussen acht corporaties en vier bouwbedrijven waarmee de traditionele verhouding tussen opdrachtnemer en opdrachtgever wordt doorbroken. De ambitie is door besparingen op de energierekeningen van de huurders de benodigde financiering aan te trekken om huurwoningen naar energieneutraal te renoveren. Door hun organisaties de optimale creatieve ruimte te geven om de innovatieve doelstellingen te halen, worden besparingen voorzien op de totale kosten van renovatie. Het EIB is gevraagd op basis van deze veronderstellingen een doorrekening te maken van de effecten voor de bouwproductie en werkgelegenheid in de bouw.

Efficiencyverbetering door industrialisatie

Het plan veronderstelt door deze nieuwe samenwerkingsvorm te komen tot een industrialisatie van het bouwproces. Hierdoor wordt een besparing per woning van € 19.000 voorzien ten opzichte van een traditionele renovatie naar energieneutraal. Dit maakt het plan financieel haalbaar. Additioneel ten opzichte van een traditionele renovatie naar label B wordt juist € 16.000 extra geïnvesteerd.

Tabel 1.1 Effecten van het plan op productie en werkgelegenheid

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Cumulatief
Aantal woningen	100	900	5.000	5.000	25.000	25.000	25.000	25.000	111.000
Productie (€ mln)									
Nulscenario	-	50	200	200	1.000	1.000	1.000	1.000	4.450
Stroomversnelling	-	50	300	300	1.400	1.400	1.400	1.400	6.250
Additioneel	0	0	100	100	400	400	400	400	1.800
Werkgelegenheid (fte)									
Nulscenario	40	280	1.560	1.560	7.840	7.840	7.840	7.840	34.800
Stroomversnelling	60	440	2.240	2.020	9.780	9.780	9.780	9.780	43.880
Additioneel	20	160	680	460	1.940	1.940	1.940	1.940	9.080

Bron: EIB

Fasering: belangrijkste baten vanaf 2017

Het plan is opgedeeld in drie fasen: (1) prototypering van 1.000 woningen in 2013 en 2014, (2) industrialisatiefase van 10.000 woningen in 2015 en 2016, en (3) opschaling tot 100.000 woningen in de periode 2017 tot en met 2020, zie tabel 1.1. Als gevolg hiervan zijn de meeste effecten te verwachten vanaf 2017. Van 2017 tot 2020 heeft de uitvoering van dit plan jaarlijks € 400 miljoen additionele bouwproductie tot gevolg en levert het bijna 2.000 banen op. De cumulatieve additionele productie van dit plan is € 1,8 miljard tot en met 2020. Dit betekent extra werkgelegenheid van 9.000 mensjaren. Er worden in totaal 111.000 woningen verder verduurzaamd dan onder traditionele omstandigheden gebeurd zou zijn. Bovendien levert het

plan een bijdrage aan innovatie in de sector. Daarmee is het niet alleen voor woningcorporaties een interessante samenwerking, maar vormt het een bijdrage aan de vernieuwing in de bouw.

Uitgangspunten en voorwaarden voor het realiseren van de genoemde resultaten zijn:

- Aan de financiële haalbaarheid wordt voldaan en de vereiste aanpassingen in regelgeving komen tijdig tot stand.
- De uitkomsten zijn afgezet tegen een reëel nulalternatief waarin rekening is gehouden met autonome ontwikkelingen: een traditionele renovatie van hetzelfde aantal woningen naar label B.
- Voor het bereiken van de beoogde aantallen na 2016 is deelname door een bredere groep van corporaties vereist. Voorwaarde hiervoor is een succesvolle voltooiing van de eerste twee fasen.

1 Inleiding

Op verzoek van Platform31 heeft het Economisch Instituut voor de bouw (EIB) doorgerekend wat de impact is voor de bouwsector van de samenwerkingsovereenkomst “De Stroomversnelling”. Deze overeenkomst tussen een aantal woningcorporaties en vier grote bouwbedrijven betreft het plan om een groot aantal corporatiewoningen volledig energieneutraal te renoveren.

In deze notitie wordt uiteengezet wat de gevolgen van dit plan zijn voor de productie en de werkgelegenheid in bouw en welke andere effecten er optreden.

In deze notitie wordt eerst kort de vormgeving van het plan toegelicht met aandacht voor de segmentering in woningtypen en fasering in de tijd. Vervolgens wordt geanalyseerd op welke wijze deze samenwerkingsovereenkomst leidt tot additionele productie. Tot slot wordt kwantitatief in beeld gebracht wat de omvang is van deze additionele productie en tot hoeveel werkgelegenheid in de bouw dit leidt. Ook wordt aandacht gegeven aan overige effecten.

2 Vormgeving

2.1 Plan

Samenwerken om 111.000 woningen energieneutraal te renoveren

De Stroomversnelling is een samenwerkingsovereenkomst tussen een aantal woningcorporaties en vier bouwbedrijven over de grootschalige aanpak van renovatie van woningen uit de naoorlogse bouwperiode. Het plan voorziet in de ingrijpende renovatie van 111.000 woningen in de periode tot en met 2020. Deze woningen worden gerenoveerd tot zogenaamde nul-op-de-meter (NOM) woningen. Per saldo wordt in deze woningen geen energie meer gebruikt, gemeten over een heel jaar. Zonder de samenwerking wordt slechts naar label B gerenoveerd (conform het Huurconvenant).

Energiebesparing via huur naar corporatie om investering mogelijk te maken

Om de woning energieneutraal te kunnen maken moet het bedrag dat voorheen aan energie werd uitgegeven via huurverhoging beschikbaar komen. Belangrijke voorwaarde is dat de huurder niet meer gaat betalen dan onder normale omstandigheden. De energiebesparing is een jaarlijkse geldstroom van € 1.300 tot € 2.200 per woning, afhankelijk van het woningtype.

Plan schaalt op in drie fasen; laatste fase vereist deelname andere corporaties

Bij de doorrekening is uitgegaan van drie fasen. Fase één staat in het teken van prototypering. Het betreft 1.000 woningen die in de periode september 2013 tot en met december 2014 worden gerenoveerd. In fase twee gaat het om industrialisatie. Tussen januari 2015 en december 2016 moeten 10.000 woningen worden gerenoveerd. De woningen die in deze twee fasen worden aangepakt, worden door de ondertekenende corporaties ingebracht. In fase drie wordt opgeschaald naar 100.000 woningen die tussen januari 2017 en december 2020 worden gerenoveerd. Om dit aantal te behalen wordt de aansluiting van andere corporaties gezocht.

Plan mikt op gelijksoortige woningen om industrialisatie interessant te maken

Voor de gemaakte berekeningen is uitgegaan van de verhoudingen in de samenwerkingsovereenkomst en de op dat moment beschikbare referentiewoningen. Dit betekent dat 70% van de te renoveren voorraad rijwoningen betreft en 30% galerijwoningen. De helft van deze rijwoningen zijn uit de bouwperiode 1946-1965, de helft uit 1966-1975. De galerijwoningen zijn gebouwd in de periode 1966-1988. Binnen deze groepen wordt zoveel mogelijk gezocht naar gelijksoortige woningtypes die in grote aantallen kunnen worden gerenoveerd. Dit maakt het voor bouwbedrijven aantrekkelijk om op zoek te gaan naar mogelijkheden om de aanpak te industrialiseren: complete gebouwdelen in grote aantallen in de fabriek gereedmaken, zodat deze op de bouwplaats zonder veel aanpassingen in korte tijd geplaatst kunnen worden.

2.2 Twee stappen

Het plan is opgebouwd uit twee stappen. In de eerste plaats wordt het door aanpassingen in regelgeving mogelijk de opbrengsten te internaliseren en zo onder te brengen bij degene die ook de investeringen moet doen. In theorie kunnen dit rendabele investeringen zijn, maar beschikbaar onderzoek laat zien dat investeringen om tot energieneutrale woningen te komen niet zonder meer rendabel zijn onder de huidige omstandigheden. In de tweede plaats zijn daarom efficiencyvoordelen nodig om tot rendabele investeringen te komen. Deze efficiencyvoordelen komen door schaalvoordelen tot stand.

Individuele bouwbedrijven en corporaties brengen benodigde innovaties niet tot stand

De beoogde efficiencywinst kan alleen bereikt worden wanneer bedrijven forse investeringen doen in productielijnen en machines. Zij zullen deze investeringen pas doen wanneer er een belangrijk volume aan productie te verwachten is welke volgens een gestandaardiseerd proces geproduceerd kan worden. In de huidige marktomstandigheden zou de benutting van dergelijke

productielijnen te laag zijn om ze rendabel te maken en komen deze investeringen dus niet van de grond. Er is sprake van een coördinatieprobleem.

De woningcorporaties kunnen voor het benodigde volume zorgen om de bedrijfsinvesteringen op gang te brengen. Landelijk zijn er verschillende woningtypes waarvan vele nagenoeg identieke exemplaren zijn gebouwd, voldoende om te spreken van standaardisatiemogelijkheden om industrialisatie op gang te brengen. Ook door per woning verschillende onderdelen (dak, gevel, vloer, installaties) gelijktijdig te vernieuwen ontstaan nieuwe mogelijkheden en extra schaalgrootte in vergelijking met de aanpak van een deel van de woningen per keer.

Afzonderlijk kunnen de corporaties nog onvoldoende volume bij elkaar brengen om bedrijven over de drempel te helpen. “De Stroomversnelling” vormt een oplossing voor dit coördinatieprobleem. Doordat de verschillende woningcorporaties als eigenaren van deze series woningen zich samen committeren om deze woningen binnen een bepaalde tijd te laten renoveren, krijgen bedrijven de garantie dat zij hun productielijnen en machines rendabel kunnen exploiteren. In ruil daarvoor zeggen zij toe de benodigde investeringen te doen om een belangrijke kostenverlaging voor deze renovatiewerkzaamheden te bewerkstelligen.

Ongelijke verdeling baten en lasten van duurzaamheidsinvesteringen moet worden opgelost
Een ander belangrijk onderdeel van de samenwerking betreft het vereiste dat de extra investeringen in woningverbetering gefinancierd kunnen worden uit de besparing op energie. Om De Stroomversnelling te kunnen realiseren moeten woningcorporaties het op de energie bespaarde bedrag kunnen innen als extra huur, zonder dat dit invloed heeft op het recht op huurtoeslag of de sociale status van de woning (DAEB). Daarvoor is het noodzakelijk om wetwijzigingen door te voeren. Daarbij ligt de nadruk op twee elementen. De woningen worden verder verbeterd dan waarin het WWS voorziet. Daarom moet de mogelijkheid worden geschapen om de opbrengst die gerelateerd is aan de opwekcapaciteit van de woning te innen als servicekosten. Ook moet corporaties de mogelijkheid worden geboden om binnen hun huurdersbestand te salderen.

2.3 Aandachtspunten

Voor een succesvol verloop van deze samenwerking verdienen, naast de noodzaak tot het aanpassen van regelgeving, nog enkele andere aandachtspunten aandacht.

Deelname andere corporaties na 2016 vereist

De corporaties die nu deelnemen in “De Stroomversnelling” beschikken gezamenlijk over ongeveer 175.000 betaalbare woningen. Daarvan komt een beperkt deel in aanmerking voor de beoogde aanpak: de rijwoningen en de galerijwoningen uit de beoogde periodes die zich lenen voor een seriematige aanpak. Naar verwachting zullen dit niet meer dan 25.000 zijn. Om de doelstelling van 100.000 woningen te bereiken is deelname door een bredere groep van corporaties dus vereist. Daar zijn voldoende mogelijkheden voor. Het totaal aantal woningen dat eventueel in aanmerking komt voor deze aanpak overschrijdt naar verwachting de 100.000.¹ Een succesvol verloop van de eerste twee fasen is dus een noodzakelijk vereiste voor het bereiken van de doelstellingen in 2020.

Bredere maatschappelijke baten

Tegelijkertijd biedt een succesvol verloop ook perspectief voor een verdere uitbouw/verbreding van deze aanpak naar andere woningtypes uit andere bouwjaren. Er ontstaan naast woningcorporaties ook mogelijkheden bij vve's. De te realiseren innovaties dragen daarnaast bij aan bredere doelstellingen in de bouw, die weer bijdragen aan de welvaart. Daarnaast wordt ook welvaartswinst geboekt door een lagere CO₂ uitstoot van deze 111.000 woningen.

¹ Er zijn alleen al circa 865.000 sociale huurwoningen uit de bouwperiode 1945-1970 (SYStem Woningvoorraad, ABF). Ook wanneer een deel hiervan al is gerenoveerd en een deel waarschijnlijk alleen traditioneel gerenoveerd kan worden, lijkt het aantal van 100.000 woningen haalbaar.

Uitstel van renovaties anticiperend op kostenbesparingen worden niet voorzien

Er bestaat een kans dat corporaties met renovatieplannen in afwachting van de uitkomsten van deze samenwerkingsovereenkomst hun plannen nog even uitstellen tot duidelijk is of de beoogde efficiencyvoordelen daadwerkelijk worden behaald. Het is echter niet waarschijnlijk dat een dergelijke afwachtende houding op grote schaal zal plaatsvinden. Renovatieplannen liggen vaak al anderhalf tot twee jaar voor uitvoering vast. Dat betekent dat met de nu al bestaande renovatieplannen (vóór inwerkingtreding van “De Stroomversnelling”) de renovatieproductie tot 2015 grotendeels vastligt.

Van huurders wordt geen weerstand verwacht, als goed gepland wordt

Omdat huurders er in dit plan qua woonlasten niet op achteruitgaan en er qua comfort fors op vooruitgaan, is het niet te verwachten dat tegenwerking vanuit de zittende huurders een grote belemmering zal vormen. Wel is een goede planning van de werkzaamheden vereist om de overlast tot een minimum te beperken en de medewerking van zittende huurders te krijgen. Een forse verbetering van de energetische kwaliteit van woningen kan tot gedragsverandering leiden bij de bewoners, doordat de prikkel om energie te besparen wegvalt. Als gevolg hiervan kan de daadwerkelijk behaalde energiebesparing tegenvallen. De pilot moet uitwijzen in hoeverre nul-op-de-meter daadwerkelijk gerealiseerd wordt.

3 Doorwerking

3.1 De Stroomversnelling afgezet tegen 'business as usual'

Traditionele renovatie gaat maar tot label B

Woningcorporaties hebben in het convenant Energiebesparing Huursector met het Rijk afgesproken dat vanaf 2020 alle corporatiewoningen gemiddeld tenminste energielabel B hebben. Daartoe moeten in de komende jaren grote aantallen woningen verbeterd worden, een meerderheid van de woningen heeft nu nog label C of D, 29% heeft energielabel E, F of G. Bij renovatie zullen deze woningen in veel gevallen dus fors verbeterd moeten worden om de doelstellingen in het convenant te halen. Het is mogelijk om deze woningen te verbeteren tot een A+ of zelfs A++ woning. Daarvoor zijn echter ingrijpende verbeteringen nodig, met aanzienlijk hogere kosten dan voor verbetering naar een B-label. Renovatie tot A-label is dan ook niet waarschijnlijk, temeer daar de kosten hiervoor onvoldoende in de vorm van huurverhoging doorberekend kunnen worden. Onder normale omstandigheden (zonder De Stroomversnelling) zullen de meeste woningen daarom tot label B worden opgewaardeerd. Dat is dan ook het uitgangspunt voor het nulscenario ('business as usual').

De Stroomversnelling maakt verdere verbetering duurzaamheid mogelijk

In het scenario met De Stroomversnelling wordt het mogelijk om de bedragen die huurders eerder uitgaven aan energie te investeren in woningverbetering. Dan krijgen de woningen naast de reguliere renovatie ook een ingrijpende energetische verbetering, zodanig dat na de renovatie er in de woning per saldo geen energie meer wordt verbruikt. Door de schaalvoordelen die ontstaan bij de aanpak van 100.000 woningen in vier jaar en de benodigde aanpassingen in wet- en regelgeving wordt ingrijpende renovatie betaalbaar en haalbaar.

De Stroomversnelling veronderstelt ambitieuze besparing op renovatie

In tabel 3.1 is voor een grondgebonden eengezinswoning met bouwjaar tussen 1946 en 1965 weergegeven hoe de investeringen in de beide scenario's zich tot elkaar verhouden. De linker kolom schetst de situatie in het nulscenario, waarbij de woning wordt gerenoveerd en opgewaardeerd tot energielabel B. De kosten van deze renovatie bedragen € 45.000. De middelste kolom laat zien wat (in het nulscenario) de kosten zouden zijn wanneer deze woning wordt gerenoveerd en opgewaardeerd tot een nul-op-de-meter woning waarin per saldo geen energie meer wordt verbruikt. De extra investering die hiervoor nodig is bedraagt € 35.000, wanneer er geen schaal- en efficiencyvoordelen zijn. De rechterkolom schetst de situatie in het scenario van De Stroomversnelling, waarbij de schaal- en efficiencyvoordelen als gevolg van deze samenwerkingsovereenkomst er wel zijn. Als gevolg van deze efficiëncyslag zijn de kosten voor planmatig onderhoud en renovatie 21% lager en voor de energie-investering 30% lager.

Deze besparingen zijn zonder meer ambitieus te noemen. In de fasering is voorzien in een pilot waarin 1.000 woningen voor eind 2014 moeten zijn aangepakt. Uit deze pilot moet blijken of de verwachte efficiencyvoordelen reëel zijn.

Tabel 3.1 Investerings in woningverbetering, rijwoning 1946-1965

	Renovatie in nulsceenario	Renovatie naar nul- op-de-meter zonder deal	Renovatie naar nul- op-de-meter in “De Stroomversnelling”
Kwaliteit			
Voor investering	Label G	Label G	Label G
Na investering	Label B	Nul-op-meter	Nul-op-meter
Investing (€)			
Planmatig onderhoud, badkamer, keuken, renovatie	45.000	45.000	35.500
Investing naar energieneutraal	-	35.000	24.500
Totale investering	45.000	80.000	60.000

Bron: Samenwerkingspartners De Stroomversnelling

3.2 Arbeidsintensiteit

Berekeningen houden rekening met lagere arbeidsintensiteit door industrialisatie

De efficiencyslag, die gepaard gaat met een verplaatsing van arbeid van de bouwplaats naar de fabriek, heeft tot gevolg dat het totale aandeel arbeid in de bouwproductie afneemt. Dat aandeel ligt nu, bij renovatiewerkzaamheden die voor het overgrote deel op de bouwplaats plaatsvinden, op ongeveer 45%. Gedurende de eerste fasen van “De Stroomversnelling” zal dit aandeel op de bouwplaats naar verwachting² met ongeveer 10 procentpunt afnemen. Een deel daarvan zal terugkomen in de fabriek. We veronderstellen dat het aandeel in de periode 2013-2016 per saldo daalt tot 40%. Hiertegenover staat een groeiend aandeel investeringen in machines en fabrieken. Het kostenniveau van de renovatiewerkzaamheden ligt zoals eerder geschetst uiteindelijk 25% lager dan nu het geval is, als gevolg van deze industrialisatie en de opschaling.

² Opgave samenwerkingspartners De Stroomversnelling

4 Effect op productie en werkgelegenheid

Van 2017 tot 2020 heeft de uitvoering van dit plan jaarlijks € 400 miljoen additionele bouwproductie tot gevolg en levert bijna 2.000 banen op. In deze periode worden jaarlijks 25.000 woningen gerenoveerd. De cumulatieve additionele productie van De Stroomversnelling is € 1,8 miljard tot en met 2020. Dit betekent extra werkgelegenheid van 9.000 mensjaren. Er worden in totaal 111.000 woningen verder verduurzaamd dan onder traditionele omstandigheden gebeurd zou zijn. Bovendien levert het plan een bijdrage aan de innovatie in de sector, wat ook na 2020 baten oplevert.

Uitgangspunten berekeningen: aantal woningen en investeringsbedragen

In tabel 4.1 is uiteengezet van welke aantallen per woningtype bij de berekening van de effecten is uitgegaan. Uitgangspunt bij de berekening is verder dat deze woningen, die in het plan energieneutraal worden, in het nulscenario ook zouden zijn gerenoveerd, maar minder ingrijpend. De extra investering bedraagt € 15.000 tot € 23.000 per woning.

Tabel 4.1 Investeringsbedragen per woningtype

	rijwoning 1946 - 1965	rijwoning 1966 - 1975	galerijwoning 1966 - 1988
Totaal aantal te renoveren woningen	38.850	38.850	33.300
Totale renovatiekosten nulscenario per woning (€)	45.000	45.700	23.000
Totale renovatiekosten De Stroomversnelling per woning (€)	60.000	62.257	46.300

Bron: Samenwerkingspartners De Stroomversnelling

Fasering plan en effecten op bouwproductie en werkgelegenheid

In tabel 4.2 is de fasering van de bouwproductie en werkgelegenheid in de tijd weergegeven. Deze is gelijk voor alle woningtypes. In de eerste fase worden 1.000 woningen gerenoveerd. Er is nog nauwelijks sprake van schaalvoordelen en efficiencyverbeteringen. Het kostenniveau is vergelijkbaar met het niveau in het nulscenario, al wordt nu natuurlijk wel meer geïnvesteerd: in plaats van naar label B renoveren worden de woningen energieneutraal.

Het arbeidsaandeel in de productie bedraagt aanvankelijk 45%, net als in het nulscenario. In de daaropvolgende fase worden gedurende twee jaar in totaal 10.000 woningen gerenoveerd. De efficiencyvoordelen worden zichtbaar in een lager kostenniveau en een lagere arbeidsintensiteit. Aan het einde van de tweede fase is het arbeidsaandeel 40% en liggen de kosten als gevolg van de schaalvergroting en industrialisering 25% lager dan in het nulscenario.

Wanneer de tweede fase succesvol is, haken in de derde fase andere woningcorporaties aan om op een totale renovatieproductie van 25.000 woningen per jaar te komen. Woningen die als gevolg van de samenwerking veel ingrijpender worden verbeterd dan in het nulscenario het geval zou zijn. Dit resulteert in een additionele renovatieproductie van € 400 miljoen per jaar. Het arbeidsaandeel is weliswaar kleiner geworden, maar met deze extra productie zijn jaarlijks 1.940 banen gemoeid.

Tabel 4.2 Effecten van het plan op productie en werkgelegenheid

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Cumulatief
Aantal woningen	100	900	5.000	5.000	25.000	25.000	25.000	25.000	111.000
Productie (€ mln)									
Nulscenario	-	50	200	200	1.000	1.000	1.000	1.000	4.450
Stroomversnelling	-	50	300	300	1.400	1.400	1.400	1.400	6.250
Additioneel	0	0	100	100	400	400	400	400	1.800
Werkgelegenheid (fte)									
Nulscenario	40	280	1.560	1.560	7.840	7.840	7.840	7.840	34.800
Stroomversnelling	60	440	2.240	2.020	9.780	9.780	9.780	9.780	43.880
Additioneel	20	160	680	460	1.940	1.940	1.940	1.940	9.080

Bron: EIB

Mits aan de financiële haalbaarheid wordt voldaan en de vereiste aanpassingen in regelgeving tijdig tot stand komen, loopt de jaarlijkse additionele productie op tot € 400 miljoen in de jaren 2017 tot en met 2020. Dit betekent een extra werkgelegenheid tot 2.000 fte. De cumulatieve additionele productie van dit plan over de gehele periode bedraagt € 1,8 miljard. Dit betekent extra werkgelegenheid van 9.000 mensjaren. Bovendien levert het plan een bijdrage aan innovatie in de sector. Daarmee is het niet alleen voor woningcorporaties een interessante samenwerking, maar vormt het een bijdrage aan de vernieuwing in de bouw.

The logo for the Economisch Instituut voor de Bouw (EIB) features the lowercase letters 'eib' in a bold, blue, sans-serif font. The 'e' and 'i' are connected, and the 'b' is slightly larger and positioned to the right.

**Economisch Instituut
voor de Bouw**

Basisweg 10
1043 AP Amsterdam

Postbus 58248
1040 HE Amsterdam

t (020) 583 19 00
f (020) 583 19 99

info@eib.nl
www.eib.nl